

SOSYAL BİLGİLER ADAY ÖĞRETMENLERİNİN SINIF İÇİ ÖĞRETİM YETERLİKLERİ (Kırşehir Örneği)

Rüştü YEŞİL*

Öz

Bu çalışma, eğitim fakültelerinde öğrenim gören öğretmen adaylarının sınıf içi öğretim yeterliklerini ne düzeyde kazanabildiklerini belirlemek amacıyla yapılmıştır. Araştırma tarama modelinde yürütülmüştür. Aday öğretmenlerin sınıf içi öğretim yeterlikleri betimlenmeye çalışılmıştır. Araştırmanın verileri, araştırmacı tarafından geliştirilen gözlem formu ile toplanmıştır. Gözlem faaliyeti, Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Programı son sınıf öğrencileri tarafından yapılmıştır. Veriler üzerinde başlıca, aritmetik ortalama, korelasyon testi, anova testi ve Scheffe testi uygulanmıştır. Araştırma sonunda, aday öğretmenlerin sınıf içi öğretim becerilerinde belirli yetersizliklerinin olduğu belirlenmiştir. Ayrıca, belirlenen araştırma alt boyutları arasında anlamlı ve pozitif ilişkilerin bulunduğu görülmüştür. Ek olarak, sınıf düzeyi yükseldikçe öğretim becerilerini gösterme yeterliklerinin de iyileştiği belirlenmiştir. Bu sonuçlara göre öneriler sunulmuştur.

Anahtar Sözcükler: Sosyal bilgiler, aday öğretmen, öğretim becerileri, sınıf.

Abstract

This study aims at determining the social studies teacher candidates' in-class teaching qualifications efficacy level. In order to describe in-class teaching qualifications of candidates, the survey method is used in this research. Data were gathered by the observation form developed by the researcher. Arithmetic mean, correlation, ANOVA and Scheffe tests were conducted in statistical analyses part. It was determined that the teacher candidates had certain incompetences about in-class teaching abilities; and there were significant and positive relations between sub-dimensions of research. Moreover, it is shown that the higher the class levels the better teaching abilities the students have. Finally, there are some recommendations done according to the results of that study.

Keywords: Social studies, teacher candidate, teaching skills, class.

Giriş

Öğretmenler eğitim işinin profesyonelleridir. Onlar, eğitim işini bir meslek olarak yürütmektedirler ve bu mesleği edinebilmek için özel bir eğitimden geçmişlerdir. Millî Eğitim Temel Kanunu'nda öğretmenlik; genel kültür, özel alan bilgisi ve pedagojik formasyon alanlarında eğitim alınmasını gerektiren bir ihtisas mesleği olarak tanımlanmaktadır (madde 43). Bu nedenle okullardaki eğitim çalışmalarının en belirgin özelliklerinden birinin, eğitim işinin, profesyonelleri tarafından yürütülmesinin olduğu söylenebilir.

Öğretim yeterlikleri kazandırmak üzere henüz öğretmen olmamış kişilere verilen eğitime genel olarak “hizmet öncesi eğitim” denilmekte ve bu eğitimle adayların, öğretmenlik mesleğine hazırlanması amaçlanmaktadır. Türk Eğitim Sistemi içerisinde öğretmen yetiştirmekten sorumlu olan kurumlar, eğitim fakülteleridir (YÖK, 1998). Bu amaçla eğitim fakültesi programlarına genel kültür, alan bilgisi ve pedagojik formasyon bilgi ve becerilerini içeren dersler yerleştirilmiştir. Öğretmenleri, insanları eğitime imkânı olan diğer kişilerden (ebeveyn, usta vb.) ayıran en temel özelliklerden birinin, öğretim yeterlikleri kazanmak üzere aldıkları özel eğitimin olduğu söylenebilir.

Öğretmenlerin öğretim mesleğini en sistemli ve bilinçli olarak yapmaları gereken mekânların başında sınıflar gelmektedir. Her ne kadar okul bahçesi, kütüphanesi, spor salonu gibi alanlarda, hatta okul dışında bile öğretmenlik mesleği devam ediyor olsa da sınıflar, bunlar arasında özel anlam ifade eden mekânlardır. Çünkü sınıflar, öğretim işinin en iyi şekilde yapılabilmesi için özel olarak düzenlenmiş alanlardır (Baloğlu, 2001; Vural, 2000). Öğretmenler, mesleki yaşamlarının önemli bölümünü, sınıflarda geçirirler. Bütün şartların öğretim amacı çerçevesinde yapılandırılması nedeniyle sınıflarda yapılan etkinliklerin verimli ve etkili olması beklenir. Bu nedenle öğretmenlerin sınıf içi öğretim becerileri konusunda yetiştirilmeleri özel bir önem taşımaktadır.

Öğretmenlerin öğretim yeterliklerine sahiplik düzeyleri, öğretim uygulamalarının verimliliği açısından önemli bir yordayıcı ve ön şart niteliğindedir (Moore, 2000; Büyükkaragöz ve Çivi, 1997). Bu nedenle öğretmen yetiştirme programları, öğrencilere, bu yeterlikleri kazandırmak zorundadır. Mevcut eğitim fakültesi programlarının temelini oluşturan YÖK-Dünya Bankası Millî Eğitimi Geliştirme Projesi çerçevesinde, bir öğretmende bulunması gereken yeterlik alanları sırasıyla, (1) Konu alanı ve alan eğitimine ilişkin yeterlikler, (2) Öğrenme-öğretme sürecine ilişkin yeterlikler, (3) Öğrencilerin öğrenmelerini izleme, değerlendirme ve

kayıt tutma yeterlikleri ile (4) Tamamlayıcı mesleki yeterlikler olmak üzere dört ana başlık altında sınıflanmıştır (YÖK, 1999). Bu yeterlik boyutlarının tamamının, sınıf içi öğretime doğrudan yansımaları bulunmaktadır. Sınıf içi öğretimin etkili olması, öğretmenlerin bu yeterliklere sahip olması ile doğrudan ilişkilidir.

Çağın ihtiyaçları, toplumun beklentileri, bilimsel alanda yaşanan gelişmeler, eğitim çalışmalarındaki bazı yetersizlik ya da yanlışlıklar, öğretmen yetiştirme programlarının sürekli olarak geliştirilmesini gerektirmektedir (YÖK, 1998). Bu ihtiyaçlar çerçevesinde eğitim fakültesi programlarında sürekli olarak geliştirme ve düzenleme çalışmaları yapılmaktadır. Öğretim yılının artırılması, derslerin içerik ve kredilerinin değiştirilmesi, yeni derslerin eklenip bazılarının programdan çıkarılması bu değişikliklere örnek olarak verilebilir.

Son on yıl içerisinde, kapsamlı olarak eğitim fakülteleri lisans programlarında iki kez değişiklik yapılmıştır. Bunlardan biri, YÖK-Dünya Bankası Millî Eğitimi Geliştirme Projesi çerçevesinde yapılan ve 1997-1998 eğitim ve öğretim yılından itibaren yürürlüğe giren program değişikliğidir (YÖK, 1998). Program üzerinde yapılan ikinci kapsamlı değişiklik ise 2006-2007 öğretim yılından itibaren uygulamaya geçmiştir (http://www.yok.gov.tr/egitim/ogretmen/programlar_icerikler.htm).

Adayları öğretmenlik mesleğine hazırlamaya dönük yapılan bu hizmet öncesi eğitim çalışmaları dışında, öğretmenleri bünyesinde istihdam eden Millî Eğitim Bakanlığı da, hizmet içi eğitim çalışmaları ile öğretmenlik mesleği alanında yaşanan değişme ve gelişmelere ayak uydurmaya çalışmaktadır. Stajyerlik döneminde aday öğretmenlerin tamamına verilen uyum ve hazırlık kursları, buna örnek olarak verilebilir. Sabaz (2004), her yıl yüz bin dolayında personelin, hizmet içi eğitime alınarak bu ihtiyaçların giderilmeye çalışıldığını belirtmektedir. Yapılan araştırmalarda da hizmet içi eğitimin gerekliliği çok sık vurgulanmaktadır (Sabaz, 2004; Budak ve Demirel, 2003; Yeşil, 2006).

Gerek hizmet öncesi eğitim programlarının (eğitim fakülteleri) gerekse hizmet içi eğitim programlarının sağlıklı temellere oturtulması ve yüksek verimin elde edilebilmesi için önemli bir şart, çalışmaların bilimsel bir anlayış çerçevesinde ve bilimsel araştırma sonuçlarına göre yapılmasıdır. Bu nedenle, sürekli gözlenerek ve üzerinde araştırmalar yapılarak, hem öğretmenlerin hem de aday öğretmenlerin ihtiyaç duydukları yeterlik alanlarının ve yetersiz kaldıkları yönlerin belirlenmesi; hem hizmet öncesi eğitim programlarının hem de hizmet içi eğitim çalışmalarının yapı ve içeriğinin bu belirlemeler çerçevesinde yapılandırılması gerekmektedir.

Çalışma, bu anlayış çerçevesinde yapılmıştır. Eğitim fakültelerinden mezun olan öğretmen adaylarının almış oldukları hizmet öncesi eğitim sürecinde, öğretim yeterlikleri yönüyle öğretmenlik mesleğine ne düzeyde hazırlanabildiklerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Böylelikle, bir taraftan hizmet öncesi eğitim programının verimliliğine, diğer taraftan ise bu adayların öğretmen olarak atanması durumunda ihtiyaç duyacakları eğitim çalışmalarına ilişkin birtakım ipuçlarının yakalanabileceği düşünülmüştür. Yakalanan bu ipuçlarının, hem eğitim fakültesinde görev yapan öğretim elemanları hem de hizmet içi eğitim çalışması yapacak eğitimciler için, hangi öğretim yeterliklerine daha öncelik ve ağırlık vermeleri gerektiği ile ilgili bir bakış açısı ve ön bilgi oluşturabileceği düşünülmüştür.

Problem Cümlesi

Eğitim fakültesinin son sınıfında okuyan ve hizmet öncesi eğitimlerini tamamlamak üzere olan aday öğretmenler, sınıf içi öğretim yeterlikleri yönüyle ne durumdadırlar? Bu yeterlikler konusunda aday öğretmenler, öğretmenlik mesleğine ne düzeyde hazırlanabilmişlerdir?

Alt Problemler

1. Aday öğretmenlerin;
 - Öğrencilerle iletişim kurma,
 - Öğretim yöntemlerini kullanma,
 - Öğretim araçlarından yararlanma,
 - Ölçme ve değerlendirme yapma,
 - Demokratik eğitim ortamı oluşturma ve
 - Alan hâkimiyeti yönüyle yeterlik düzeyleri nedir?
2. Yeterlik alt boyutları arasında nasıl bir ilişki bulunmaktadır?
3. Sınıf düzeyi değişkeni, aday öğretmenlerin sınıf içi öğretim becerilerini gösterebilmeleri üzerinde etkili midir?

Yöntem

Araştırmanın Modeli

Araştırma, tarama modeline uygun olarak yapılmıştır. Bilindiği gibi tarama modelleri, bir olay ya da durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan modellerdir. Konu olan olay ya da durum, kendi koşulları içinde ve olduğu şekliyle tanımlanır (Karasar, 1999). Bu çerçevede “Öğretmenlik Uygulaması” dersi çerçevesinde staja giden eğitim fakültesi son sınıf öğrencilerinin sınıf içi öğretim yeterlikleri betimlenmeye çalışılmıştır.

Araştırma Grubu

Araştırma grubunu, Ahi Evran Üniversitesi İlköğretim Bölümü Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Anabilim Dalı son sınıf öğrencilerinden, 2006-2007 eğitim ve öğretim yılında Öğretmenlik Uygulaması dersini alan toplam 192 öğrenci oluşturmaktadır.

Verilerin Toplanması ve Yorumlanması

Veriler; araştırmacı tarafından geliştirilen bir gözlem formuyla ve Kırşehir Eğitim Fakültesi İlköğretim Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Anabilim Dalında öğrenim gören 192 öğrencinin, aday öğretmen olarak gittikleri Öğretmenlik Uygulaması dersi çerçevesinde, öğretim uygulaması yapan arkadaşlarını gözlemlenmeleri ile toplanmıştır.

Gözlem formu, aday öğretmenlerin, sınıf içi öğretim yeterliklerini belirlemeye dönük geliştirilmiştir. Taslak olarak hazırlanan veri toplama aracı ile öncelikle, ön uygulama olmak üzere 34 öğrenciye gözlem yaptırılmıştır. Gözlemci öğrenciler tarafından belirtilen yazım, imla, anlatım hataları dikkate alınarak gözlem formu yeniden düzenlenmiştir. Üzerinde gerekli düzeltmeler yapıldıktan sonra form, alan uzmanlarına inceletilerek tavsiyeleri doğrultusunda düzeltmeler yapılmış ve gözlem formuna son hâli verilmiştir.

Son hâliyle gözlem formunda, öğretmenlerin, sınıf içi öğretim yeterliklerinin belirlenmesine dönük 23 yeterlik ifadesi yer almıştır. Bunların 4'ü öğrencilerle iletişim kurma, 4'ü öğretim yöntemlerini kullanma, 4'ü öğretim araç ve materyallerinden yararlanma, 4'ü ölçme değerlendirme, 4'ü demokratik eğitim ortamı oluşturma ve 3'ü alan hâkimiyeti yeterlikleri ile ilgilidir. Her bir yeterlik ifadesinin karşısına “tamamen yeterli, yeterli, kısmen yeterli, yetersiz ve tamamen yetersiz” olmak üzere beşli derecelenmiş cevap bölümü yerleştirilmiştir. Ayrıca gözlem formunda; uygulama sınıfını belirlemeye dönük bir değişken sorusu ile gözlemcilerin konuyla ilgili farklı duygu ve düşüncelerini almak üzere bir de açık uçlu soruya yer verilmiştir.

Gözlemci öğrencilere araştırmanın amacı ve gözlem formunun yapısı, özellikleri ve onlardan istenilenler ile ilgili iki saatlik bilgilendirme yapılmıştır. Gözlem formu araştırmacı tarafından öğrencilere dağıtılmış ve uygulama okullarında gözlem yapmaları temin edildikten sonra toplanmıştır.

Veriler, bilgisayar ortamında SPSS paket programına kaydedilmiştir. Uygulama sonunda gözlem formunun Cronbach Alpha güvenirlik katsayısının, formun geneli için 0.9120 olduğu belirlenmiştir. Formun öğretim yeterliği boyutlarına göre güvenirlik katsayıları ise; iletişim boyutu için 0.7677, öğretim yöntemlerini kullanabilme boyutu için 0.7832, öğretim araçlarından yararlanma boyutu için 0.8155, ölçme-değerlendirme boyutu için 0.7351, eğitim ortamı boyutu için 0.8219 ve alan hâkimiyeti boyutu için 0.8079'dur. Çalışma sonunda elden edilen bulgular tablolara aktarılmıştır. Öğretmenlerin sınıf içi öğretim yeterlik düzeylerini belirlemek üzere aritmetik ortalama değerlerinden; alt boyutlar arasındaki ilişkileri belirlemek üzere Pearson's r değerinden yararlanılmıştır. Ayrıca, uygulama yapılan sınıf düzeyinin aday öğretmenlerin öğretim becerilerini gösterme yeterlikleri üzerindeki etkilerini belirlemeye dönük tek yönlü varyans analizi yapılmış; farklılaşmalara neden olan boyutlardaki farklılaşmanın kaynağını belirlemek için ise Scheffe testi uygulanmıştır.

Bulgular

Verilerin analizi sonunda elde edilen bulgular aşağıda sunulmuştur.

Tablo 1

Aday Öğretmenlerin Sınıf İçerisinde İletişim Kurma Yeterlikleri

Aday öğretmenlerin, sınıf içerisinde iletişim kurma yeterlikleri	N	\bar{X}	S
Anlatım güzelliği ve akıcılığı	176	3,82	,836
Öğretmenlerin, ses tonu ve vurgulamalardan yararlanma yeterliği	176	3,70	,884
Beden dilinden yararlanma yeterliği	175	3,71	,885
Öğrencilerin açıklamalarını dinleme yeterliği	176	3,98	,763
Genel Ortalama	175	3,80	,648

Tablo 1'de, aday öğretmenlerin ders içerisinde öğrencileriyle iletişim kurma yeterliklerinin, \bar{X} = 3,70 ile 3,98 arasında değerler aldığı görülmektedir. Ortalama ise \bar{X} = 3,80'dir. Aday öğretmenler, iletişim becerilerini yeterli düzeyde göstermektedirler. En yeterli oldukları iletişim becerisi, öğrencilerin açıklamalarını etkin dinleme, daha yetersiz kaldıkları beceri ise konuşmalarında vurgu ve tonlamalarını etkin kullanma becerisidir.

Tablo 2

Aday Öğretmenlerin Öğretim Yöntemlerini Kullanma Yeterlikleri

Aday öğretmenlerin, öğretim yöntemlerini kullanma yeterlikleri	N	\bar{X}	S
Seçilen öğretim yöntemlerini etkili kullanabilme yeterliği	176	3,72	,805
Farklı öğretim yöntemlerini bir arada kullanabilme yeterliği	176	3,32	,986
Öğrencinin aktif olduğu yöntemleri kullanabilme yeterliği	175	3,47	,975
Ders süresini etkili ve dengeli kullanabilme yeterliği	176	3,80	,851
Genel Ortalama	175	3,58	,707

Tablo 2’de görüldüğü gibi aday öğretmenlerin, ders sürecinde öğretim yöntemlerinden yararlanma yeterlikleri, $\bar{x} = 3,32$ ile 3,80 arasında değerler almıştır. Ortalama ise $\bar{x} = 3,58$ ’dir. Öğretmenler, öğretim yöntemlerinden yararlanma becerileri ile ilgili olarak üçünde “yeterli”, birinde ise “kısmen yeterli”dirler. Aday öğretmenlerin en yeterli oldukları beceri, planlarında yer verdikleri yöntemleri etkili kullanma becerisi iken daha yetersiz oldukları beceri ise farklı yöntemleri bir arada kullanabilme becerisidir.

Tablo 3

Aday Öğretmenlerin Öğretim Araçlarından Yararlanma Yeterlikleri

Aday öğretmenlerin, öğretim araçlarından yararlanma yeterlikleri	N	\bar{X}	S
Seçilen öğretim araçlarını etkili kullanabilme yeterliği	176	3,51	,974
Farklı öğretim araçlarını bir arada yararlanabilme yeterliği	175	3,12	,905
Yazı tahtasını etkili kullanabilme yeterliği	175	3,41	,995
Öğretim araçlarında öğrencilerin yararlanmasını sağlama yeterliği	175	3,34	,992
Genel Ortalama	174	3,34	,778

Tablo 3’te, aday öğretmenlerin ders içerisinde öğretim araçlarından yararlanma yeterliklerinin, $\bar{x} = 3,12$ ile 3,51 arasında değerler aldığı görülmektedir. Ortalama ise, $\bar{x} = 3,34$ ’tür. Araç kullanımı yeterlikleri ile ilgili olarak aday öğretmenler iki beceride “yeterli”, iki beceride ise “kısmen yeterli”dirler. Aday öğretmenlerin en yeterli oldukları araç kullanımı becerisi, planlarında yer verdikleri

araçları kullanma becerisi iken daha yetersiz kaldıkları beceri ise farklı araçlardan bir arada yararlanabilme becerisidir.

Tablo 4

Aday Öğretmenlerin Ders Sürecinde Öğrenci Başarılarını Ölçme-Değerlendirme Yeterlikleri

Aday öğretmenlerin, başarıyı ölçme ve değerlendirme yeterlikleri	N	\bar{X}	S
Planlanan ölçme etkinliklerini yapma yeterlikleri	173	3,65	,893
Ders boyunca açık ve anlaşılır sorular sorma yeterlikleri	176	3,68	,816
Ders sonunda nitelikli sorular sorma yeterlikleri	176	3,90	,822
Öğrenci cevaplarına uygun düzeltme ve pekiştireç verme yeterlikleri	176	3,94	,836
Genel Ortalama	173	3,83	,690

Tablo 4’te görüldüğü gibi, aday öğretmenlerin ders sürecinde öğrenci başarısını ölçme-değerlendirme yeterlikleri, $\bar{X} = 3,65$ ile 3,94 arasında değerler almıştır. Ortalama ise $\bar{X} = 3,83$ ’tür. Aday öğretmenler ölçme değerlendirme becerilerini “yeterli” düzeyde gösterebilmektedirler. Bununla birlikte aday öğretmenlerin bu konuda en yeterli oldukları beceri, öğrencilere düzeltme ve pekiştireç verme yeterlikleri, daha yetersiz kaldıkları beceri ise planlarında yer alan ölçme etkinliklerini yapma yeterlikleridir.

Tablo 5

Aday Öğretmenlerin Demokratik Eğitim Ortamı Oluşturma Yeterlikleri

Aday öğretmenlerin, demokratik eğitim ortamı oluşturma yeterlikleri	N	\bar{X}	S
Demokratik bir sınıf atmosferi oluşturma yeterlikleri	175	3,94	,828
Öğrencilerine karşı demokratik tavır geliştirme yeterlikleri	175	4,10	,800
Öğrencilerini demokratik davranmaya yöneltme yeterlikleri	176	3,91	,795
Öğrencilerinin demokratik olmayan davranışlarını engelleme yeterlikleri	175	3,93	,855
Genel Ortalama	174	3,97	,662

Tablo 5’te, aday öğretmenlerin ders sürecinde demokratik bir eğitim ortamı oluşturma yeterliklerinin, $\bar{x} = 3,58$ ile 4,10 arasında değerler aldığı görülmektedir. Ortalama ise $\bar{x}=3,97$ ’dir. Aday öğretmenler genel olarak demokratik eğitim ortamı oluşturma konusunda genel olarak yeterlidirler. Aday öğretmenlerin bu konuda en yeterli oldukları beceri, öğrencilere karşı demokratik tavır geliştirme becerisi, diğerlerine göre daha yetersiz oldukları beceri ise, öğrencileri demokratik davranmaya yöneltme yeterlikleridir.

Tablo 6

Aday Öğretmenlerin Alan Hâkimiyeti Yeterlikleri

Aday öğretmenlerin, sosyal bilgiler konularındaki yeterlikleri	N	\bar{X}	S
Ders konusu ile ilgili temel kavramları bilme yeterlikleri	175	4,03	,798
Ders konusu ile sosyal bilgilerin kavramları arasında ilişki kurma yeterlikleri	176	3,87	,849
Öğrencilerden gelen sorulara anlaşılır ve ikna edici cevaplar verme yeterlikleri	176	4,10	,808
Genel Ortalama	174	4,00	,696

Tablo 6’da, aday öğretmenlerin konu alanındaki yeterliklerinin, $\bar{x} = 3,77$ ile 3,95 arasında değerler aldığı görülmektedir. Ortalama ise $\bar{x}=3,87$ ’dir. Aday öğretmenler genel anlamda alan bilgisinde yeterlidirler. Bununla birlikte en iyi durumda oldukları yeterlikleri, öğrencilerin sorularına yeterli cevaplar verebilme, daha kötü durumda oldukları beceri ise ders konusu ile sosyal bilgiler kavramları arasında ilişkiler kurabilme yeterliğidir.

Tablo 7

Öğretim Yeterliklerine İlişkin Belirlenen Boyutlar Arasındaki Karşılaştırma

Öğretim yeterlik boyutları arasındaki karşılaştırma	N	\bar{X}	Ss
Ders içerisinde iletişim kurma yeterlikleri	175	3,80	,648
Öğretim yöntemlerini kullanma yeterlikleri	175	3,58	,707
Öğretim araçlarından yararlanma yeterlikleri	174	3,34	,778
Öğrenci başarılarını ölçme-değerlendirme yeterlikleri	173	3,83	,690
Demokratik eğitim ortamı oluşturma yeterlikleri	174	3,97	,662
Sosyal bilgiler konu alanındaki yeterlikleri	174	4,00	,696
Genel Ortalama	168	3,76	,548

Tablo 7’de, aday öğretmenlerin sınıf içerisindeki öğretim becerilerine ilişkin belirlenen boyutlarla ilgili yeterlik düzeyleri ortalamalarının, $\bar{X} = 3,34$ ile 4,00 arasında değerler aldığı görülmektedir. Genel ortalama ise $\bar{X} = 3,76$ ’dır. Genel olarak aday öğretmenler, belirlenen alt boyutlarda “yeterli” düzeyde öğretim becerilerine sahiptirler. Bununla birlikte aday öğretmenler, öğretim araçlarından yararlanma becerileri açısından “kısmen yeterli”, diğer yeterlikler açısından ise “yeterli”dirler. En yeterli oldukları alt boyut, konu alanına hâkimiyetleri iken en yetersiz kaldıkları alt boyut ise araçlardan yararlanma yeterlikleridir.

Tablo 8

Aday Öğretmenlerin Sınıf İçi Öğretim Yeterlik Boyutları Arasındaki İlişki

Dersin Aşamaları	İletişim kurma	Yöntem kullanımı	Araç kullanımı	Ölçme değerl.	Dem. eğt. ortamı	Alan hâkimiyeti
İletişim kurma (N: 175)	-					
Yöntem kullanımı (N:174)	,620*	-				
Araç kullanımı (N:173)	,595*	,735*	-			
Ölçme değerlendirme (172)	,624*	,615*	,593*	-		
Demok. Eğitim ortamı (173)	,501*	,482*	,443*	,568*	-	
Alan hâkimiyeti (174)	,559*	,486	,490*	,593*	,553*	-

*: $p < ,01$

Tablo 8’de aday öğretmenlerin öğretim yeterliklerine ilişkin belirlenen bütün alt boyutlar arasında anlamlı ve pozitif bir ilişkinin olduğu görülmektedir ($p < ,01$). Bu durum, alt boyutlara ayrılmış yeterlik alanlarının birbirini güçlü biçimde etkilediğini göstermektedir. Alt boyutlar arasındaki en güçlü ilişki, yöntem ve araç kullanımı boyutları arasındadır.

Tablo 9

Aday Öğretmenlerin Öğrenme-Öğretme İlkelerini Kullanabilme Yeterlikleri İle Sınıf Düzeyleri Arasındaki Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Ders Aşamaları		Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p
İletişim kurma	Gruplar arası	1,578	2	,789	1,900	,153
	Grup içi	71,406	172	,415		
	Toplam	72,984	174			
Yöntem kullanımı	Gruplar arası	,828	2	,414	,825	,440
	Grup içi	86,256	172	,501		
	Toplam	87,084	174			
Araç kullanımı	Gruplar arası	1,680	2	,840	1,393	,251
	Grup içi	103,115	171	,603		
	Toplam	104,795	173			
Ölçme değerlendirme	Gruplar arası	1,477	2	,739	1,561	,213
	Grup içi	80,439	170	,473		
	Toplam	81,917	172			
Demokratik eğitim ortamı oluşturma	Gruplar arası	4,108	2	2,054	4,897	,009
	Grup içi	71,718	171	,419		
	Toplam	75,826	173			
Alan hakimiyeti	Gruplar arası	1,410	2	,705	1,462	,235
	Grup içi	82,923	172	,482		
	Toplam	84,333	174			

*: $p < ,05$

Tablo 9’da, öğretim yaptıkları sınıf düzeylerinin, aday öğretmenlerin eğitim ortamını düzenleme yeterlikleri üzerinde anlamlı farklılaşmaya yol açtığı ($F_{\text{demokratik ortam}} = 4,897$; $p < ,01$), diğer boyutlardaki yeterlikleri üzerinde ise sınıf düzeyinin etkili olmadığını ($p > ,05$) görülmektedir.

Aday öğretmenlerin öğretim uygulaması yaptıkları sınıf düzeylerine göre öğretim yeterlik düzeylerine ilişkin bulgular ile demokratik eğitim ortamı oluşturma yeterlikleri üzerindeki farklılaşmanın kaynağını belirlemek üzere yapılan Scheffe testi sonucu, Tablo 10'da sunulmuştur.

Tablo 10

Sınıf Düzeylerine Göre Aday Öğretmenlerin Sınıf İçi Öğretim Yeterlikleri ve Scheffe Testi Sonuçları

Ders Aşamaları	Varyansın Kaynağı	N	\bar{X}	Ss	Scheffe
İletişim kurma	(1) 6. Sınıf	67	3,69	,676	—
	(2) 7. Sınıf	55	3,84	,671	
	(3) 8. Sınıf	53	3,92	,572	
Yöntem kullanımı	(1) 6. Sınıf	67	3,54	,729	—
	(2) 7. Sınıf	55	3,53	,752	
	(3) 8. Sınıf	53	3,68	,628	
Araç kullanımı	(1) 6. Sınıf	67	3,26	,832	—
	(2) 7. Sınıf	55	3,31	,808	
	(3) 8. Sınıf	53	3,49	,660	
Ölçme değerlendirme	(1) 6. Sınıf	67	3,72	,707	—
	(2) 7. Sınıf	55	3,91	,686	
	(3) 8. Sınıf	53	3,90	,665	
Demokratik eğitim ortamı oluşturma	(1) 6. Sınıf	67	3,78	,710	p<,05 (1-3)
	(2) 7. Sınıf	55	4,04	,616	
	(3) 8. Sınıf	53	4,13	,593	
Alan hâkimiyeti	(1) 6. Sınıf	67	3,89	,721	—
	(2) 7. Sınıf	55	4,10	,708	
	(3) 8. Sınıf	53	4,02	,643	

Tablo 10 incelendiğinde, sınıf düzeyi yükseldikçe aday öğretmenlerin öğretim yeterliklerini gösterme durumunun da iyileştiği görülmektedir. Aday

öğrtmenlerin; 7. sınıflarda 6. sınıflara göre (yöntem kullanımı dışında), 8. sınıflarda ise 7. sınıflara göre (ölçme değerlendirme ve alan hâkimiyeti dışında) gösterdikleri öğretim yeterlikleri daha iyi düzeydedir.

Demokratik eğitim ortamı oluşturma boyutu içerisinde yer alan yeterliklerin aday öğretmenler tarafından gösterilmesi üzerinde sınıf düzeyi, anlamlı bir farklılaşmaya yol açmıştır. Bu farklılaşmanın kaynağı ise aday öğretmenlerin, 6 ya da 8. sınıfta uygulama yapmalarıdır. Aday öğretmenler 6. sınıflarda, 8. sınıflara göre eğitim ortamını düzenleme yeterlikleri konusunda anlamlı bir farkla daha yetersiz durumdadırlar.

Sonuçlar ve Tartışma

Sınıf içi öğretim yeterlikleri yönüyle adayların öğretmenlik mesleğine hazırlanması, eğitim fakültelerinin temel işlevlerinden biridir. Aday öğretmenlerin sınıf içi öğretim yeterliklerini belirlemeyi amaçlamış olan bu araştırma sonunda ulaşılan sonuçlar aşağıda tartışılmıştır.

1. Aday öğretmenler sınıf içi iletişim becerileri konusunda “yeterli” düzeyde performans göstermişlerdir. Özellikle öğrencileri etkin dinleme konusunda daha iyi durumdadırlar. Bununla birlikte iletişim becerileri konusunda aday öğretmenler tam olarak yeterli değildirler. Aday öğretmenler özellikle, sınıf içinde konuşma yaparken vurgu ve tonlamadan yararlanma konusunda diğer iletişim becerilerine göre daha yetersizdirler.

Bu sonuç, Çalışkan (2003) ve Pektaş (1998) tarafından yapılan araştırma sonuçları ile tutarlılık göstermektedir. Bu araştırmalarda; öğretmenlerde beden dili kullanımı yetersizliklerinin genel olarak bulunduğunu; ancak, erkek öğretmenlerin bu konuda daha sorunlu buldukları belirlenmiştir. Yeşil (2006) ise, öğretmenlerin sınıf içindeki iletişim konusundaki genel yetersizliklerinin ötesinde, beden dili kullanımı konusunda daha yetersiz olduklarını belirlemiştir.

Oysa iletişimin etkililiği, öğretimin etkililiği ile eş anlamlı denecek kadar sıkı bir ilişki içerisinde. Beden dilinin etkin kullanımı ise bir öğretmende bulunması gereken özellikler arasında sayılmaktadır (Çalışkan, 2003; Baloğlu, 2001). Öğretmenler, iletişimde açık ve anlaşılır bir dil kullanabilmeli, ses tonu ve vurgulamalardan etkin yararlanabilmeli, beden dilini sözel ifadeleri ile tutarlı ve ona bir destekçi olarak kullanabilmelidir (Sönmez, 1993). Çünkü beden dilinin etkin kullanımının iletişimi güçlendirme, destekleme ve somutlaştırma gibi önemli işlevleri bulunmaktadır (Molcho, 2000; İzgören, 2000; James, 1999).

Buna göre, aday öğretmenlerin, özellikle sözsüz iletişim konusunda belirli eksiklerinin bulunduğu; öğretmenlik mesleğini etkin biçimde yerine getirmede bu yönüyle sorunlar yaşayacağı söylenebilir.

2. Aday öğretmenler öğretim yöntemlerini kullanma konusunda genel anlamda “yeterli” düzeyde performans göstermişlerdir. Bununla birlikte aday öğretmenlerin, özellikle, farklı öğretim yöntemlerini bir arada kullanma konusunda daha çok eksikleri bulunmaktadır.

Aday öğretmenlerin özellikle farklı öğretim yöntemlerini bir arada kullanabilme yeterliği konusunda daha yetersiz olmaları; yöntemlerin özellikleri hakkındaki bilgi yetersizliklerinden, yöntemleri bir arada kullanmanın önemini kavrayamayışlarından ve bu konudaki deneyimsizliklerinden kaynaklanabilir. Ayrıca dersi zamanında tamamlama kaygıları da bu sonuç üzerinde etkili olabilir. Çünkü farklı yöntemlerin kullanılması, daha fazla zaman gerektirebilir.

Farklı zamanlarda yapılan araştırmalar da öğretmenlerin ağırlıklı olarak tek yöntemi kullandığını, farklı yöntemleri birlikte kullanarak öğretimi zenginleştirme konusunda yetersiz kaldıklarını ortaya koymaktadır. Örneğin Yeşil (2006), sosyal bilgiler öğretmenlerinin öğretim yeterlikleri üzerine yaptığı araştırmasında, öğretmenlerin yöntem kullanımı konusunda önemli yetersizliklerinin olduğunu belirlemiştir. Özkal, Güngör ve Çetingöz'e (2004) göre öğrencilerin, sosyal bilgiler derslerini tercih etmeyişlerinin önemli bir nedeni, kullanılan öğretim yöntemleridir. Doğan (2004) ve Yeşil (1996), öğretmenlerin ağırlıklı olarak tercih ettikleri yöntemlerin soru-cevap, anlatım ve tartışma olduğunu belirlemiştir. Bunun yanı sıra Emiroğlu (2002) da yaptığı araştırmasında, TC İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersi öğretmenlerinin, öğretim yöntemlerini seçim ve kullanımında klasik tercihlerin ötesine geçemedikleri sonucuna ulaşmıştır. Belirtilen klasik yöntemler ise bilgi merkezli ve materyal kullanımını fazla gerektirmeyen yöntemlerdir.

Belirtilen araştırma sonuçları ile bu çalışmada elde edilen bulgular birlikte değerlendirildiğinde, aday öğretmenlere, özellikle öğrencileri aktif kılan yöntemlerin kullanımı konusunda daha etkin bir eğitim verilerek farklı yöntemleri bir arada kullanabilme yeterliğinin kazandırılmaya çalışılmasının gerektiği söylenebilir.

3. Aday öğretmenler öğretim araçlarından sınıf içerisinde yararlanma yeterlikleri yönüyle genel olarak “kısmen yeterli” düzeyde performans göstermişlerdir. Özellikle farklı araçlardan bir arada yararlanabilme becerisinde aday öğretmenler daha yetersizdirler.

Çağdaş eğitimin üzerinde önemle durduğu öğretmen yeterliklerinden biri, öğretim araç-gereç ve materyallerinden sınıf içerisinde etkin biçimde yararlanabilme becerisidir (Kıncal, 2004; Gagné, Briggs ve Wager, 1992; Gagné, 1987). Araç-gereç ve materyal seçme, hazırlama ve kullanma becerileri, bir öğretilerde bulunması gereken özel yeterlik alanları içerisinde yerini almıştır (YÖK, 1999).

Aday öğretmenlerin öğretim araç-gereç ve materyallerinden etkin yararlanma konusunda kısmen yeterli kalmaları, bu konuda yeterince deneyim sahibi olmayışlarından kaynaklanabilir. Ayrıca staj uygulamasının haftada bir gün yapıyor olması, aday öğretmenlerin staj okullarının araç-gereç ve materyal imkânlarını yeterince tanımamaları, öğretim uygulamaları için yeterli ve farklı materyal hazırlamamaları, konuyu zamanında yetiştirememeye kaygıları gibi nedenler, bu konuda aday öğretmenlerin kısmen yeterli kalmaları sonucunu doğurmuş olabilir.

Aday öğretmenler gibi, öğretmenlerin de araç-gereç ve materyal kullanımı konusunda yetersiz kaldıklarını ortaya koyan araştırma sonuçları da bulunmaktadır (Budak ve Demirel, 2003; Emiroğlu, 2002). Örneğin Yeşil (2006), sosyal bilgiler öğretmenlerinin öğretim becerileri üzerinde yaptığı bir araştırma sonunda araç-gereç ve materyal kullanımı konusunda kısmen yeterli olduğunu, özellikle farklı araçlardan yararlanma becerisinde “yetersiz” olduklarını belirlemiştir. Bu sonuç, Emiroğlu'nun (2002) araştırma sonuçları ile de tutarlık göstermektedir. Hendrix'in (1998) aktardığına göre Sosyal Bilgiler derslerinde yeni materyaller yerine daha çok ders kitapları kullanılmaktadır (Akt.: Özkal, Güngör ve Çetingöz, 2004). Ayrıca, Kaptan (2004) tarafından Fen Bilgisi öğretmen adayları üzerine yapılan araştırma sonunda onların, öğretim teknolojileri ve materyallerini kullanım konusunda yetersiz oldukları belirlenmiştir.

4. Yapılan araştırma sonunda aday öğretmenlerin, öğrenci başarısını sınıf içi öğretim esnasında ölçme ve değerlendirme yeterlikleri ile ilgili olarak “yeterli” bir performans gösterdikleri belirlenmiştir. Bununla birlikte, özellikle ders planlarında yer verdikleri ölçme araçlarını kullanma ve ders boyunca bir ölçme aracı olarak sorulardan yararlanma konusunda aday öğretmenlerin belirli yetersizlikleri bulunmaktadır.

Ölçme ve değerlendirme amaçlı olarak test uygulama, gözlem yapma, ürün inceleme gibi farklı yöntemler kullanılabilir (Tekin, 1994). Öğretmenlerin tercih ettiği önemli ölçme araçlarından biri sorulardır (Morgan ve Saxton, 1994; Tekin, 1994). Sorular aynı zamanda, son dönemlerde üzerinde çokça durulan aktif öğrenme uygulamalarının da vazgeçilmez araçlarından biridir (Açıköz, 2004;

Kauchak ve Eggen, 1998; Morgan ve Saxton, 1994). Ayrıca Açıkgöz (2004), yapılan birçok araştırma sonunda soruların, diğer bilişsel stratejilerden daha etkili olduğu sonucuna ulaşıldığını aktarmaktadır. Bu nedenle de sorular, öğretmenler tarafından sıklıkla kullanılmaktadır. Öğretmenlerin çoğunun, dersin yarısını soru sorma ve cevaplama etkinliğine ayırdıkları araştırmalarla belirlenmiştir (Büyükalan Filiz, 2002; Kauchak ve Eggen, 1998; Barth ve Demirtaş, 1997).

Sorulardan etkin yararlanabilmenin önemli ön koşullarından biri, soruları önceden hazırlamak ve tüm etkinliklerde olduğu gibi soru sorma etkinliğinde de planlı davranmaktır. Aday öğretmenlerin, özellikle bu iki beceri yönüyle birtakım eksikleri bulunmaktadır. Aday öğretmenlerin dışında, görevde bulunan öğretmenlerin de bu konularda belirli yetersizliklerinin olduğu, araştırmalarla belirlenmiştir. Örneğin Yeşil (2006), sosyal bilgiler öğretmenlerinin sınıf içi ölçme değerlendirme becerileri konusunda “kısmen yeterli” olduklarını belirlemiştir. Bu sonuç, Tabak ve Karakoç’un (2004) yaptıkları araştırma ile ulaşılan sonuçlarla örtüşmektedir. Onlara göre öğretmenler, öğretim sürecinde sorgulama ve soru sorma stratejilerini kullanmada yetersizdirler. Ölçme ve değerlendirme becerilerinde belirlenen bu eksikler, aday öğretmenlerin, öğrencileri iyi tanımayışlarından, ders süresini planlayamayışlarından, konuyu bitirme kaygılarından, soru hazırlama ve sorulardan yararlanma konusunda yeterli deneyime sahip olamayışlarından kaynaklanabilir.

5. Aday öğretmenler, demokratik eğitim ortamını oluşturma becerileri açısından “yeterli” düzeyde performans göstermişlerdir. Ancak, aday öğretmenlerin, özellikle, öğrencileri demokratik davranışlar sergilemeye yöneltme konusunda belirli yetersizlikleri bulunmaktadır.

Eğitim ortamının demokratik bir yapıda oluşunun, eğitim ve öğretimin amaçlarının gerçekleşmesi ve özellikle demokratik tutum ve davranışların öğrencilere kazandırılmasında önemli bir vasıta olduğu kabul edilmektedir (Yeşil, 2001; Dunkin, Welch, Merritt, Phillips ve Craven, 1998; Flowers ve Shiman, 1997). Bu nedenle demokratik bir eğitim ortamı oluşturmanın, öğretmenlerin sahip olması gereken yeterlik alanlarından biri olduğu söylenebilir.

Öğretmenlerin, demokrasi bilgisinin kazandırmanın ötesinde, demokratik davranışlar sergilemeleri yönünde öğrencilerini yönlendirmeleri gerekmektedir (Kıncal, 2001). Buna rağmen aday öğretmenlerin demokratik eğitim ortamı oluşturma konusunda ve özellikle öğrencileri demokratik davranışlara yöneltmede belirli yetersizlikleri bulunmaktadır. Yeşil (2006), yaptığı araştırmada, sosyal

bilgiler öğretmenlerinin demokratik eğitim ortamı oluşturma konusunda “kısmen yeterli” olduklarını belirlemiştir. Yine Yeşil (2001), yaptığı başka bir araştırmada da benzer sonuçlar elde etmiştir.

Bu durum, aday öğretmenlerin, öğrenci davranışlarını yönlendirme konusunda bilgi ve beceri eksikliğinden, staj süresi içerisinde öğrencileri yeterince tanımayışlarından, kendilerini tam yetkili bir öğretmen olarak hissedemeyişlerinden ve bilgi aktarımına odaklanmalarından kaynaklanabilir. Ayrıca, ilköğretim II. kademe öğrencilerinin psikolojik gelişimleri ve ergenlik psikolojisiyle arkadaşlık ilişkilerine yön vermeleri de bu sonuç üzerinde etkili olabilir.

6. Aday öğretmenler, alan hâkimiyeti konusunda “yeterli” düzeydedir. Özellikle konu ile ilgili sorulara yeterli düzeyde cevaplar verebilmektedirler. Bununla birlikte konularla kavramlar arasında ilişkilendirmeler yapma konusunda daha yetersiz kalmışlardır.

Millî Eğitim Temel Kanunu’nda (madde 42) özel alan bilgisi, öğretmende bulunması gereken temel yeterlik alanlarından biri olarak ifade edilmiştir. Eğitimbilimciler tarafından da bu yeterliğin altı önemle çizilmektedir (Baloğlu, 2001; Büyükkaragöz ve Çivi 1997; Küçükahmet, 1997). Ayrıca YÖK/Dünya Bankası tarafından yürütülen Millî Eğitimi Geliştirme Projesi çerçevesinde ortaya konulan öğretmen yeterlikleri listesinde de Konu Alanı Bilgisi yerini almıştır.

Kavramlar; olay, durum ya da nesnelere ortak özelliklerinden yola çıkarak zihnin oluşturduğu soyut temsilcilerdir (Senemoğlu, 1997; Fleming, 1987). Bir anlamda bilgilerin özüdür, özetidir. İletişimin temel yapı taşlarından biridir (Smeltzer ve diğerleri, 1991; Arends, 1988).

Aday öğretmenlerin kavramlar bilgisi yönüyle tamamen yeterli olamayışları, bu konuda belirli eksiklerinin olduğunu göstermektedir. Özel alan kavramlarına hâkim olamayışları ve kavramlar arasında doğru ilişkilendirmeler yapamayışlarının, etkili bir öğretimin gerçekleşmesine zarar vereceği söylenebilir (Fleming, 1987). Aday öğretmenlerin bu konudaki yetersizlikleri; kavramlar konusundaki eksikliklerinden kaynaklanabileceği gibi, öğrencilerin seviyelerini tam olarak bilememelerinden ve yeterli bir deneyime sahip olmayışlarından da kaynaklanabilir.

7. Araştırma çerçevesinde öğretmen yeterlikleri ile ilgili belirlenen altı alt boyut birlikte ele alındığında, aday öğretmenlerin en yeterli oldukları alt boyutun “alan hâkimiyeti”, en yetersiz oldukları alt boyutun ise “öğretim araç-gereç ve materyallerinden yararlanma” boyutu olduğu görülmüştür. Bu durum, eğitim fakültesi programlarında alan bilgisi içerikli derslerin daha çok olmasına karşılık,

özellikle öğretim araç-gereç ve materyal geliştirme ve kullanma ile ilgili derslerin uygulama kısımlarının etkin yapılamayışından, bu konularda aday öğretmenlerin yeterince deneyim sahibi olamayışlarından kaynaklanabilir. Yine aday öğretmenlerin, araç-gereç ve materyal kullanımı becerilerinin ardından yetersiz kaldıkları alanın, yöntem kullanımı becerileri olması da bu açıklamayı güçlendirmektedir. Yöntemlerin kullanımı da yine uygulama ağırlıklı bir içeriğe sahiptir ve aday öğretmenlerin bu konuda aldıkları ders de yine ders saati ve kredisi yönüyle alan bilgisi derslerine göre daha azdır.

8. Aday öğretmenlerin sınıf içi öğretim becerilerine dönük belirlenen alt boyutlar arasında anlamlı ve pozitif bir ilişki bulunmaktadır. Aday öğretmenlerin her bir alt boyutta yer alan becerileri gösterme yeterlikleri, birbirini aynı yönde etkilemektedir. Bu anlamlı ilişki, alt boyutların her birinin diğerini etkileme yönüyle önemli olduğunu, herhangi birinin göz ardı edilmeyip alt boyutların tamamının bütüncül bir yaklaşımla ele alınması gerektiğini göstermektedir.

9. Aday öğretmenlerin uygulama yaptıkları sınıf düzeyi, demokratik eğitim ortamı oluşturma yeterlikleri üzerinde etkili iken, diğer boyutlardaki becerileri gösterme yeterliklerini etkilememiştir. Öğrencilerin sınıf düzeyindeki yükselme ile birlikte ihtiyaç ve beklentilerinin, öğrencilerin ve sınıf ortamının psikolojik ve sosyal özelliklerinin, farklı öğretmenlerin derse girmelerine alışmış olma düzeylerinin farklılaşmış olması, aday öğretmenlerin demokratik eğitim ortamı oluşturma yeterliklerini etkilemiş olabilir. Aday öğretmenlerin öğrencileri yeterince tanımayışılarının da bu sonuç üzerinde etkili olduğu söylenebilir.

10. Sınıf düzeyi yükseldikçe aday öğretmenlerin öğretim becerilerini gösterme yeterlikleri de iyileşmektedir. Demokratik eğitim ortamının düzenlenmesi üzerinde öğretim uygulaması yapılan sınıf düzeyi anlamlı bir farklılaşmaya yol açmıştır. Bu farklılaşmanın kaynağı ise aday öğretmenlerin, 6 ya da 8. sınıfta uygulama yapmalarındadır. Aday öğretmenler 6. sınıflarda, 8. sınıflara göre eğitim ortamını düzenleme yeterlikleri konusunda anlamlı bir farkla daha yetersiz durumdadırlar. 6. sınıf öğrencilerin farklı branş öğretmenlerine ve yeni arkadaşlarına tam olarak alışmamış olmaları, aralarında sağlıklı bir iletişim ve etkileşimin tesis edilememiş olması, onların davranışlarını kontrol etme ve yönlendirme konusunda aday öğretmenlerin daha yetersiz kalmalarını doğurmuş olabilir.

Diğer taraftan 8. sınıf öğrencilerinin olgunluk düzeyinin yüksek olması, Ortaöğretim Kurumları Sınavı (OKS)'na dönük bilgi ağırlıklı bir öğretim beklentisi içerisinde olmaları ve bu nedenle birbirini fazla rahatsız edici davranışlarda

bulunmaması, arkadaşları ve farklı öğretmenlerle daha sağlıklı iletişim ve etkileşim kurabilmeleri, aday öğretmenlerin, demokratik eğitim ortamı oluşturma konusunda 8. sınıflarda daha başarılı olmalarını sağlamıştır.

Öneriler

Araştırma sonuçlarından yola çıkılarak, aday öğretmenlerin öğretim becerileri yönüyle eksiklerini gidermeye dönük olarak şunlar önerilebilir:

1. Aday öğretmenler, belirlenen sınıf içi öğretim becerileri alt boyutları yönüyle genel anlamda “yeterli”dirler. Bununla birlikte aday öğretmenlerde;

- İletişim becerileri yönüyle özellikle sözsüz iletişim,
- Yöntem kullanımı ile ilgili olarak özellikle farklı öğretim yöntemlerini bir arada kullanma,
- Araç-gereç ve materyallerden yararlanma ile ilgili olarak özellikle farklı araçları bir arada kullanma ve öğrencilere araçlardan doğrudan yararlanma fırsatı verme,
- Ölçme ve değerlendirme yönüyle özellikle planlanan ölçme yöntemlerini kullanma ve sorulardan süreç boyunca bu amaçla yararlanma,
- Demokratik eğitim ortamı oluşturma ile ilgili olarak özellikle öğrenci davranışlarını yönlendirme,
- Alan hâkimiyeti ile ilgili olarak ise özellikle konu alanı kavramlarına hâkim olma ve bilgilerle kavramları ilişkilendirme

bilgi ve becerilerini, öğretim sürecinde kullanma yeterliklerinin kazandırılmasına daha fazla önem verilmelidir.

2. Belirlenen alt yeterlik boyutları arasında, öğretim araç-gereç ve materyallerinden sınıf içerisinde yararlanma yeterliklerinin kazandırılmasına daha fazla önem verilmelidir.

3. Beceri öğrenme ve öğretim yeterliği kazanmanın özelliği dikkate alınarak uygulamalı eğitime ağırlık verilmeli; uygulamalar, olabildiğince gerçek öğretim ortamına benzer yerlerde yapılmaya çalışılmalıdır. Bu çerçevede; öğretim yöntemleri gibi derslerin uygulamalarının, ilköğretimi andıracak sınıf ortamlarında ve ilköğretim öğrencileri karşısında yapılması, “Öğretmenlik Uygulaması” derslerinin kredisinin yükseltilecek, haftada bir gün staja gitmek yerine dönem boyunca ve aralıksız olarak staj yaptırılması önerilebilir.

4. Uygulama okulunun imkân ve özellikleri ile aday öğretmenlere yeterince tanıtımı yapılmalıdır. Aday öğretmenlere, öğrencileri ve okulu tanıma teknikleri konusunda daha çok bilgilenme ve bu teknikleri kullanma yeterlikleri kazandırılmalıdır.

5. Aday öğretmenlerin eğitimi sürecinde, sınıf içi öğretim yeterliklerinin alt boyutlarının her birine ayrı ayrı önem verilmeli; yeterlik alanlarının birbirini güçlü biçimde etkilediği göz önünde bulundurulmalıdır. Yeterlik alanları arasında bütünlük sağlanmalıdır. Aynı durum, hizmet içi eğitim çalışmalarında da göz önünde bulundurulmalıdır.

6. Aday öğretmenlere, alt sınıf düzeylerindeki öğrencilerin özellikleri daha ayrıntılı olarak tanıtılmalıdır. Onların seviyelerine inebilme ve demokratik davranışlar konusunda öğrencileri yönlendirme uygulamalarına daha çok ağırlık verilmelidir.

Kaynaklar

- Açıkgöz, K. Ü. (2004). *Aktif öğrenme*. İzmir: D.E.Ü. Buca Eğitim Fakültesi.
- Arends, R. I. (1988). *Learning to teach*. Toronto: Random House of Canada Ltd.
- Baloğlu, N. (2001). *Etkili sınıf yönetimi*. Ankara: Baran Ofset.
- Barth, J. L. ve Demirtaş, A. (1997). *İlköğretim sosyal bilgiler öğretimi*. Ankara: YÖK/Dünya Bankası Milli Eğitimi Geliştirme Projesi.
- Budak, Y. ve Demirel, Ö. (2003). Öğretmenlerin hizmetiçi eğitim ihtiyacı. *Kuramdan Uygulamaya Eğitim Yönetimi Dergisi*, (33), 62-81.
- Büyükalan Filiz, S. (2002). *Soru-cevap yöntemine ilişkin öğretimin öğretmenlerin soru sorma düzeyi ve tekniklerine etkisi*. Yayımlanmamış doktora tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Büyükkaragöz, S. S. ve Çivi, C. (1997). *Genel öğretim metotları*. İstanbul: Öz Eğitim Yay.
- Çalışkan, N. (2003). *Sınıf öğretmenlerinin sözel olmayan iletişim davranışlarının değerlendirilmesi*. Yayımlanmamış doktora tezi, Atatürk Üniversitesi, Erzurum.
- Doğan C. (2004). Sınıf Öğretmenlerinin Derslere İlişkin Görüşleri ve Tercih Ettikleri Öğretim Yöntemleri. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*. 2, (193-203).

- Dunkin, M. J., A. Welch, A. Merritt, R. Phillips ve R. Craven (1998). Teachers' explanations of classroom events: Knowledge and beliefs about teaching civics and citizenship. *Teaching and Teacher Education*, 14(2), 141-151.
- Emiroğlu, G. (2002). *İlköğretimde Türkiye Cumhuriyetiİ Tarihi ve Atatürkçülük dersi konularının öğretimi üzerine bir araştırma*. Yayımlanmamış doktora tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Fleming, M. L. (1987). *Displays and communication. Instructional technology: Foundations*. (Edited by R.M. Gagne). New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates.
- Flowers, N. ve Shiman, D. A. (1997). Teacher education and the human rights vision. *Human rights education for the twenty-first century*. Philadelphia: University of Pensilvanya Press, 161-175.
- Gagné, R. M. (1987). (Editör). Introduction. *Instructional technology: Foundations*. New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates.
- Gagné, R. M., Briggs, L. ve Wager, W. W. (1992). *Principles of instructional design*. New York: Holt, Rinehart and Winston, Inc.
- http://www.yok.gov.tr/egitim/ogretmen/programlar_icerikler.htm (11.09.2007).
- İzğören, A. Ş. (2000). *Dikkat vücudumuz konuşuyor*. Ankara: Academyplus Yayınevi.
- James, J. (1995). *Beden dili: Olumlu imaj oluşturma*. İstanbul: Alfa Yayınları.
- Kaptan, F. (2004). Fen bilgisi öğretmen adaylarının teknolojiyi kullanmayla ilgili yeterlikleri üzerine bir inceleme. *Çağdaş Eğitim Dergisi*, 311, 39-47.
- Karasar, N. (1999). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Nobel Yayınevi.
- Kauchak, Donald P. ve Eggen Paul D. (1998). *Learning and teaching: Research based method*. Boston: A Viacom Company 160 Gould Street Needham Heights.
- Kıncal, R. Y. (2004). *Öğretmenlik mesleğine giriş*. Ankara: Nobel Yayınevi.
- Kıncal, R. Y. (2001). *Vatandaşlık bilgisi*. Erzurum: Eser Ofset.
- Küçükahmet, L. (1997). *Eğitim programları ve öğretim*. Ankara: Gazi Yayınevi.
- Molcho, S. (2000). *Beden dili* (Çev.: E. T. Batır). İstanbul: Gün Yayıncılık.
- Moore, K. D. (2000). *Öğretim becerileri* (Edit. Ersin Altıntaş) (Çev. Nizamettin Kaya). Ankara: Nobel Yayınevi.

- Morgan N. ve Saxton, J. (1994). *Asking better questions*. Ontario: Pembroke Publishers.
- Özkal, N., Güngör, A. ve Çetingöz, D. (2004). Sosyal bilgiler dersine ilişkin öğretmen görüşleri ve öğrencilerin bu derse yönelik tutumları. *Kuramdan Uygulamaya Eğitim Yönetimi Dergisi*, 40, 600-615.
- Sabaz, S. (2004). Hizmet içi eğitime bakış. *Çağdaş Eğitim Dergisi*, 307, 58-59.
- Schober, O. (1999). *Beden dili* (Çev: Süeda Özbent). İstanbul: Arion Yayınevi.
- Senemoğlu, N. (1997). *Gelişim, öğrenme ve öğretim*. Ankara: HÜ Eğitim Fak.
- Smeltzer, P. ve Others. A. (1991). *Guide to middle school curriculum planning in exploring life's work*. Madison: Wisconsin State Dept. of Public Instruction.
- Sönmez, V. (1993). *Öğretmen elkitabı*. Ankara: Adım Yayıncılık.
- Tabak, R. S. ve Karakoç, Ş. (2004). Sorgulayıcı öğretim stratejisi. *Çağdaş Eğitim Dergisi*, 313, 9-15.
- Tekin, H. (1994). *Eğitimde ölçme ve değerlendirme*. Ankara: Yargı Yayın.
- Tobias, S. (1987). Learner characteristics, *Instructional technology: Foundations*. (Edited by R.M. Gagne). New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates.
- Vural, S. (2000). Sınıf ortamında öğretim araçları.İçinde: *Sınıf yönetimi* (Editör: L. Küçükahmet). Ankara: Nobel Yayınevi.
- Yeşil, R. (1996). *Sosyal bilgiler programının niteliği*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Yeşil, R. (2001). *İlköğretim düzeyinde okul ve ailenin demokratik davranışlar kazandırmadaki etkisi*. Yayımlanmamış doktora tezi, Atatürk Üniversitesi, Erzurum.
- Yeşil, R. (2006). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin sınıf içi öğretim yeterlikleri. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 7(2), 61-78.
- YÖK (1998). *Eğitim fakültesi öğretmen yetiştirme lisans programları*. Ankara: YÖK Başkanlığı.
- YÖK (1999). *Türkiye'de öğretmen eğitiminde standartlar ve akreditasyon*. Ankara: YÖK Başkanlığı.

Summary

TRAINING QUALIFICATIONS OF SOCIAL STUDIES CANDIDATE TEACHERS IN CLASS (THE SAMPLE OF KIRŞEHİR)

Rüştü YEŞİL*

Problem Case

Teachers are the professionals of education job. They, especially, carry out the teaching activity as a profession at schools which are organized education institutions. According to the Basic Law Of National Education (Paragraph 43); teacher's profession is a specialized profession that requires training about general culture, special branch knowledge, pedagogic formation. Teachers with these qualifications are separated from the other educators.

That having teaching knowledge and teaching ability is one of the most significant qualification that characterizes the teacher's profession. The places where the teacher should realize teaching activity very consciously and systematically are classes. Because classes are ,in many respect, the private places designed for teaching. Every variable in classes is tried to be designed to realize the teaching aim in the best way. That the teachers' performing the teaching ability in an adequate level has a determining effect on the efficiency of teaching. The qualifications of communication, using teaching methods, making use of teaching materials, measurement and evaluation, forming democratic education atmosphere are some of the in-class teaching abilities. In addition, teachers should have branch knowledge to be able to perform these qualifications and to make an integration between them.

In Turkish Education System, making the teachers have these qualifications is, firstly, the job of the faculties of education. This education given by the faculties of education is generally called "pre-service training". Developments in science,

Address for correspondence: *Yrd. Doç. Dr., Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü, Kırşehir, rustu@gazi.edu.tr

technology and in the other fields forces the present teachers to refresh themselves in the fields of teaching knowledge and abilities. In addition, the training that the teachers have while they are carrying out their profession is called “in-service training”. Both pre-service training curriculum’s efficiency and also in-service training studies’ efficiency is significantly due to organizing their structures and contents according to the results of scientific research. Therefore, by carrying out scientific researches on both teacher candidates and also teachers, their deficiencies about teaching knowledge and abilities should be determined. It is a necessity that the content of pre-service and in-service trainings should be according to the results of these scientific researches. Determining the performance level of the teacher candidates’ in-class teacher qualifications is the basic problem of this study.

The Aim of The Research

The aim of the study is to find out how much the social studies teacher candidates are ready for teaching profession with respect to the pre-service training they participated in and teaching abilities. Thus, it was aimed to obtain some data and findings that can be made use of to determine both the content of pre-service training curriculum that the teacher candidates of social studies take and also the content of in-service training curriculum that will apply to them when these teachers are appointed as a teacher.

Method

The Study Group

192 final class students attending social studies teacher training department of the education faculty of Ahi Evran University form the study group of this investigation that is carried out in research model.

The Material of Collecting Data

In this study, an observation form developed by the researcher was used to collect data. Related literature search and specialists’ opinions were used in developing observation form process; the reliability was calculated statistically. The Cronbach Alpha Reliability Coefficient was calculated as 0,9120. The material of collecting data consists of six sub-dimensions and total 25 questions.

Collecting Data

The data of the study was obtained by observing the teacher candidates doing in-class application in primary schools in accordance with “Application of Teachers’ Profession” lesson. The people doing the observation are also teacher candidates. The data about the aim of the study and how the form can be filled was presented to the students who would observe and to the students who would be observed; after that, they were wanted to fill the form while observing during “The Application of Teachers’ Profession” lesson.

Analyzing and Commenting Data

Analysis was done by applying statistical tests on the data collected by the research. To determine the teaching qualification level of teacher candidates, arithmetic average was used. To find out the relation between sub-dimensions of in-class teaching qualification, Pearson’s r correlation test was applied. In addition, to determine the effect of the level of the class on which teaching application is done on performing the teaching qualification of the teacher candidates, one directional variation analysis was used. Scheffe test was used to determine the source of changes on sub-dimensions having significant relation variation $p < ,05$ level was accepted as sufficient for the meaningfulness level of difference or relation of applied tests.

Conclusion and Discussion

As a result of this study, it was found out that the teacher candidates have certain disabilities related to the communication, using teaching methods, making use of means, tools and materials, measurement and evaluation, forming democratic education atmosphere, insufficient branch knowledge, which we call sub-dimensions. Among these mentioned sub-qualification dimensions disabilities, the one on which the teacher candidates are the most insufficient is the disability of making use of teaching materials. However, the teacher candidates are more qualified at the field of branch knowledge compared to the other sub-dimensions.

In addition, it was seen that there are significant and positive correlation between determined sub-qualification dimensions. Sub-dimensions related to in-class teaching qualification are not independent from each other.

Besides, the level of the class which the teacher candidates taught caused significant differentiation only on the sub-dimension qualification of forming democratic education atmosphere, the level of the class which they taught has not become a reason of significant differentiation. The origin of the variation related to the qualification of forming democratic education atmosphere is the differences between the performances that the teacher candidates acted at 6th and 8th classes. In spite of higher performances of the teacher candidates as the class level increased, acted performance about the subject of forming democratic education atmosphere qualification differentiated significantly.

As a result of this study, it can be said that it is necessary to go over the content and the structure of education studies on condition that we give priority to insufficient aspects of the teacher candidates' in-class teaching performances.

As a consequence;

- Especially communication without speech related to communication abilities,
- Using especially different teaching methods together related to using method,
- Allowing students to make use of different tools together and directly ,related to making use of means- tool and materials,
- Using especially planned measurement methods and making use of the questions to measure during the process with respect to measurement and evaluation,
- Especially, directing students' behavior related to forming democratic education atmosphere,
- Especially, dominating the concept of subject field and making connections between data and concepts,

are the subjects on which teacher candidates need education priority.

In addition, any of the sub-dimensions should not be omitted. Because teaching abilities taking part in any sub-dimension affects the abilities taking part in the other sub-dimensions in the same way and strongly. Therefore, we should take the in-class sub-dimensions into account as a whole. It can be said that it is necessary for the teacher candidates to do application-based studies to be able to descend to the students' level during the training done with the aim of making them acquire teaching abilities.